

En sammanfattning av rapporten:

Årsrapport 2025

Romsk inkludering

Förord

Länsstyrelsen Stockholm har under 2012–2025 haft i uppdrag att främja samverkan, följa upp och genomföra insatser inom ramen för strategin för romsk inkludering. Från och med januari 2026 överfördes uppdraget till Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor (MUCF). Rapport har därför påbörjats av Länsstyrelsen Stockholm men slutförts av MUCF.

”Den rom som fyller 20 år 2032 ska ha likvärdiga möjligheter i livet som den som är icke-rom”.

Så lyder det övergripande målet för strategin. Mer än halva strategiperioden har passerat och det saknas fortfarande möjlighet att mäta om de insatser som görs förbättrar förutsättningarna att nå målet. Bilden är dock tydlig – antiziganism och diskriminering mot romer utgör fortsatt hinder för likvärdiga möjligheter utöver att romers specifika rättigheter som nationell minoritet inte tillgodoses.

Utgångspunkten i strategin, att arbetet ska integreras i ordinarie arbete, har bara fått genomslag hos några få förvaltningsmyndigheter. Statsbidrag och regeringsuppdrag är fortsatt förutsättningar för aktivt arbete utifrån strategin. När statsbidraget till kommuner nu sänkts och inga uppdrag ges skickar det signaler om regeringens prioritering av arbetet.

Vi ser det nu som angeläget att styrningen av strategins genomförande blir mer strategisk och långsiktig. Att myndigheter får i uppdrag att både ta fram indikatorer kopplade till strategin och att långsiktiga, finansierade uppdrag ges utifrån en handlingsplan.

Vi vill rikta ett stort tack till de myndigheter, kommuner och romska representanter som har bidragit till vårt arbete med uppföljningen och årsrapporten.

Stockholm den 31 mars 2026

Magnus Jägerskog

Generaldirektör

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor

Sammanfattning

Mer än halvvägs genom regeringens tjugoåriga strategi för romsk inkludering för åren 2012–2032¹ är vägen mot måluppfyllelse fortsatt lång och inte tillräckligt tydligt utstakad.

Strategin ska ses som en förstärkning av minoritetspolitiken och har sin utgångspunkt i mänskliga rättigheter, med särskild betoning på principen om icke-diskriminering. I genomförandet ska romsk delaktighet och inflytande säkerställas, och arbetet integreras i ordinarie offentlig verksamhet. Det övergripande målet med strategin är att den rom som fyller 20 år 2032 ska ha likvärdiga möjligheter i livet som den som är icke-rom. Strategin innehåller även mål för respektive verksamhetsområde, till exempel full sysselsättning samt att romska barn och elever ska ges förutsättningar att uppnå de nationella kunskapsmålen och utveckla sina kunskaper, färdigheter och kompetenser i samma utsträckning som övriga befolkningen. Samtidigt ska villkoren för det civila samhällets organisationer som en central del av demokratin förbättras.

Uppföljningen utifrån strategin har genom åren fokuserat på vilka insatser som har genomförts inom de olika verksamhetsområdena. Det har kompletterats med kvalitativa undersökningar som lyfter fram minoriteten romers erfarenheter och sakkunskap. Vi vet väldigt lite om utvecklingen för romer utifrån verksamhetsmålen och i förhållande till övriga befolkningen. Myndigheter som följer upp utvecklingen för befolkningen i stort inom områdena i strategin, har inte haft i uppdrag att följa utvecklingen i form av resultat och effekter för romer. I årets rapport har vi därför valt att fokusera på regeringens styrning inom ramen för strategin för romsk inkludering, minoritetspolitiken och handlingsplanen mot rasism och hatbrott. Här följer en sammanfattning av rapporten och en sammanfattande analys med rekommendationer till regeringen.

Regeringens övergripande styrning

I strategin för romsk inkludering betonas vikten av långsiktighet. Trots detta är regeringens styrning i många avseenden kortsiktig och offentliga verksamheters roll och ansvar i förhållande till verksamhetsmålen är otydliga.

Många av uppdragen som berör minoriteten romer är ofta riktade till flera målgrupper. Det innebär en risk att insatserna blir generella och att specifika behov inte tillgodoses. Samtidigt styrs arbetet med strategin och närliggande områden i stor utsträckning med uppdrag av kunskapshöjande karaktär och det saknas avgränsade och uppföljningsbara mål som pekar ut vad myndigheterna ska uppnå med uppdragen. Det är särskilt utmärkande i uppdrag om att motverka antiziganism och andra former av rasism. Det handlar ofta om att myndigheter ska kartlägga kunskap, eller öka kunskapen, om rasism och nationella minoriteters kultur, språk, historia och situation. Det går hand i hand med handlingsplanen mot rasism och hatbrott, som huvudsakligen utgörs av mål om ökad kunskap. Mera kunskap innebär inte nödvändigtvis en förändring som säkerställer att de mänskliga rättigheterna tillgodoses och att vi uppnår de övergripande målen som exempelvis ”ett samhälle fritt från rasism”. Vi kan veta mycket om något, utan att det leder till förändring av rutiner och strukturer, handläggning och beslut. Även om kunskapshöjande insatser är ett viktigt medel och får positiv effekt, finns en risk att de inte är rätt riktade eller tillräckligt specifika när de inte utgår ifrån ett

¹ Skr. 2011/12:56, ”En samordnad och långsiktig strategi för romsk inkludering 2012–2032”.

tydligt och avgränsat mål. Huruvida kunskapen har ökat och om det ger någon effekt eller inte, är dessutom svårt att mäta om insatsen inte har kopplats till en förväntad förändring.

Sett till strategin som helhet har vissa verksamhetsområden fått stå i bakvattnet av regeringens styrning. Det gäller till exempel området bostad, där inga uppdrag har lämnats av regeringen under de senaste fem åren. Därtill har uppdrag om att motverka antiziganism och diskriminering i stor utsträckning ensidigt riktats till skolväsendet, trots att utmaningarna begränsar romers tillgång till de mänskliga rättigheterna inom alla verksamhetsområden och kräver riktade åtgärder.

Det förekommer fortfarande att romer känner sig tvungna att dölja sin romska identitet för att få tillgång till samhället på samma villkor som övriga befolkningen. Diskriminering av romer är omfattande och förekommer enligt Diskrimineringsombudsmannen inom alla samhällsområden. Trots detta är antalet anmälningar om diskriminering av romer fortsatt lågt, men skälen till detta har inte undersökts. Samtidigt ger diskrimineringslagen inte ett heltäckande skydd vad gäller diskriminering i offentlig verksamhet eller när det gäller språk.

Sedan 2012 har regeringen främjat kommuners arbete med romsk inkludering, dels genom ett bidrag till pilot- och utvecklingsverksamhet i totalt tio kommuner, dels genom möjligheten för kommuner att söka statsbidrag sedan 2022. Sett till landets totalt 290 kommuner är det förhållandevis få kommuner som får del av statsbidraget. Summan som fördelats har dessutom minskat. Vi ser i vår uppföljning av kommuners och regioners arbete att det är relativt få som arbetar utifrån strategin. I vår enkät 2024 uppgav 28 kommuner och fem regioner att de arbetar med romsk inkludering vilket visar att arbetet inte har integrerats i ordinarie verksamhet i enlighet med målsättningen med strategin.

Utvecklingen inom strategins verksamhetsområden

Det finns inga nya kunskapsunderlag som visar på utvecklingen för romer inom **området arbete** kopplat till målet i strategin för romsk inkludering om full sysselsättning. Tidigare studier visar att arbetslösheten bland romer tenderar att vara hög. Vi vet också att historisk exkludering från arbetslivet och nutida antiziganism och diskriminering är hinder för romer på arbetsmarknaden, men inte i vilken omfattning. Regeringens styrning har uteslutande fokuserats på uppdrag till Arbetsförmedlingen. Myndigheten har haft återkommande regeringsuppdrag om romsk inkludering sedan strategins införande och till och med 2024. Myndigheten har i sitt senaste uppdrag bland annat tagit fram indikatorer för att kunna följa utvecklingen och resultatet av myndighetens insatser för arbetssökande romer. Indikatorerna som har tagits fram har till stor del fokuserats på att följa upp myndigheternas arbete utifrån minoritetslagstiftningen samt interna kunskapshöjande insatser, till exempel genom att mäta förekomst av samråd och antal medarbetare som deltagit i webbutbildningar. Under 2025 har regeringen inte beslutat om några uppdrag inom verksamhetsområdet.

Även inom **området utbildning** saknas uppföljning av resultat utifrån målet att romska barn och elever ska ges förutsättningar att uppnå de nationella utbildningsmålen och utveckla sina kunskaper, färdigheter och kompetenser, så långt det är möjligt. Enligt tidigare undersökningar går majoriteten av romska barn i grundskolan, medan en tredjedel lämnar skolan därefter. Det finns indikationer på att skolor inte upplever att de har problem med antiziganism. Samtidigt har unga romer vittnat om att de har avstått skolgång på grund av antiziganism. Regeringen har inom området framför allt fokuserat styrningen på att höja kunskapen bland brobyggare med romsk språk- och kulturkompetens genom att tillhandahålla en

utbildning för målgruppen, utveckla lärarutbildningen för att stärka arbetet med att skydda och främja romani chib, samt att öka kunskapen i skolan om antiziganism och romers historia, kultur och situation.

Området bostad har inte prioriterats i regeringsuppdrag sedan Boverket avslutade sitt senaste uppdrag 2020. Diskrimineringsombudsmannen framhåller att diskriminering av romer på bostadsmarknaden genom åren har varit en återkommande fråga för myndigheten. Det har bland annat handlat om att romer upplever att de blir bortvalda i förmedlingsprocesser och missgynnade i samband med köp av bostadsrätt, och att det har ett samband med etnisk tillhörighet. Boverket har betonat vikten av ett aktivt anti-diskrimineringsarbete på bostadsmarknaden för att fånga upp och motverka diskriminering av romer vid bostadssökande och i boendemiljön.

Utvecklingen inom **området hälsa, social omsorg och trygghet** hänger i stor utsträckning ihop med övriga verksamhetsområden. Det finns idag inte underlag för att kunna bedöma om förmågan och möjligheten till social delaktighet för romer i ekonomiskt och social utsatta situationer, samt skyddet för utsatta romska barn, har stärkts. Det går inte heller utifrån myndigheternas nuvarande uppföljning att utläsa om romers hälsa förbättras och hur det förhåller sig till resten av befolkningen. Vi vet att den långvariga exkluderingen av romer från bland annat arbetsliv och utbildningsväsendet samt antiziganism påverkar romers möjligheter till social delaktighet. Studier har visat att romer i större utsträckning än övriga befolkningen har svårt att få ekonomin att gå ihop och att ekonomisk ojämlikhet påverkar människors vardag, hälsa och mående. Romer vittnar om konsekvenser som minoritetsstress och att dölja eller tona ner sin romska identitet, vara extra vaksam, eller till och med undvika vissa platser och situationer för att hantera påfrestningarna. Socialstyrelsen har lyft fram att äldre romer upplever ensamhet och isolering, bland annat som en konsekvens av att ha saknat kollegiala gemenskaper, att språket begränsas eller tappas på grund av demenssjukdomar, eller att det sociala nätverket av språkkunniga krymper med åldern.

Folkhälsomyndigheten har haft i uppdrag att följa upp och beskriva romers hälsosituation och även att undersöka behov och förutsättningar och metoder för att inhämta data om målgruppen. Myndigheten föreslog 2024 en modell för uppföljning för att säkerställa träffsäkra åtgärder. Uppföljningen skulle enligt modellen baseras på en regelbundet återkommande intervjubaserad enkätundersökning, huvudsakligen byggd på den nationella folkhälsoenkäten ”Hälsa på lika villkor” och tilläggsfrågor riktade till nationella minoriteter. Folkhälsomyndigheten har i skrivande stund inte fått något regeringsuppdrag att genomföra uppföljning utifrån modellen.

Inom **området kultur och språk** har regeringen styrt framför allt genom regleringsbrevsuppdrag som berör den bredare målgruppen nationella minoriteter. Uppdrag som specifikt har minoriteten romer eller romani chib i fokus är inte så många och i huvudsak tillfälliga. Strategins mål inom området är att ge skydd för de nationella minoriteterna, stärka inflytande och stödja de historiska minoritetsspråken. Vad gäller att bevara och utveckla språket romani chib ser vi en fortsatt negativ trend gällande romska elevers deltagande i modersmålsundervisning. Bland de nationella minoritetsspråken är romani chib det språk som flest elever tackar nej till. Förklaringar som har lyfts fram är bland annat brist på modersmålslärare, att skolan erbjuder undervisning i fel varietet, samt hur modersmålsundervisningen är förlagd tidsmässigt och geografiskt. Det handlar även om brist på information om rätten till modersmål i romani chib samt oro för antiziganism och diskriminering vilket gör att elever känner sig tvungna att dölja sin romska identitet. Vidare är antalet högskolekurser och program i romani chib eller romsk kultur lägre än tidigare, endast fyra. En förklaring till det är att tillgången till lärare som kan undervisa i språket är begränsat. Det finns

inte heller några kurser på avancerad nivå, vilket innebär att det i dagsläget inte är möjligt att utbilda sig till ämneslärare i romani chib. Samtidigt ser vi en positiv utveckling då det totala antalet sändningstimmar på romani chib i public service har ökat under 2025, vilket ger språket synlighet och kan stärka och uppmuntra språkanvändningen. Regeringen har även beslutat om att permanenta språkcentrum för romani chib vilket väntas bidra till långsiktig språkutveckling.

I villkoren inom **området civilsamhällets organisering** ser vi en tillbakagång. Strategins mål för området är att villkoren för det civila samhällets organisationer som en del i demokratin ska förbättras. För att möjliggöra inflytande och delaktighet krävs att minoriteten romer som rättighetsbärare har de förutsättningar som behövs för att kunna bedriva påverkansarbete. Företrädare för romer upplever att minoriteternas erfarenheter dokumenteras men inte omsätts i handling och att samråd och andra former för delaktighet tenderar att vara symboliska snarare än att bidra till ett reellt inflytande i myndigheternas beslut och inriktning. Myndigheter uppger å andra sidan att de erbjuder möjlighet till delaktighet och inflytande och den vanligaste formen för det är samråd. Uppföljningen visar att samråden framför allt berör uppdrag om romsk inkludering eller närliggande uppdrag. Det handlar till exempel om beslut eller inriktning gällande modersmålsundervisning, planering av samråd och översättning av information. Det har inte gått att utläsa i myndigheternas minnesanteckningar från samråden vilka faktiska beslut minoriteten har påverkat. Uppföljningen visar att det offentliga behöver göra mer för att romer ska ha möjlighet att påverka beslut och inriktning inom verksamheterna som berör minoriteten. Referensgruppen i arbetet med uppföljningen uttrycker även att myndigheterna behöver arbeta mer proaktivt för att enskilda ska få del av information om sina rättigheter, och att informationen behöver vara tydligare och mer lättillgänglig. Regeringens statsbidrag till riksorganisationer som företräder romer och övriga nationella minoriteter har halverats under 2025 jämfört med föregående år, och är tillbaka i ungefärlig nivå med 2021. Under 2025 fördelades drygt en och en halv miljon kronor till elva romska organisationer, vilket är en minskning med 61 procent sedan 2024. Statsbidraget är utformat med en fast del och en rörlig del. Den fasta delen är samma summa per minoritet oaktat hur många organisationer som ansöker och beviljas. Då det inom den romska minoriteten finns förhållandevis många organisationer, blir den fasta beviljade summan betydligt lägre per organisation än för andra minoriteter. Den romska fokusgruppen i vår fördjupningsstudie inom ramen för uppföljningen upplever att tillbakagången bottnar i bristande politisk vilja och prioriteringar, och tolkar utvecklingen som ett uttryck för strukturell diskriminering där romska perspektiv och rättigheter systematiskt marginaliseras.

Sammanfattande analys och rekommendationer

Nedan presenterar vi en samlad bedömning av utvecklingen och de utvecklingsbehov vi har identifierat med utgångspunkt i verksamhetsmålen i strategin för romsk inkludering. Rekommendationerna syftar till att skapa bättre förutsättningar att tillgodose romers rättigheter och uppnå målen i strategin.

I årets rapport väljer vi att fortsatt lyfta fram rekommendationer om åtgärder som tidigare har lämnats av Länsstyrelsen Stockholm eftersom de ännu inte har omhändertagits i regeringens styrning. Vår bedömning är att åtgärderna är avgörande för att kunna uppnå målen i strategin och efterleva Sveriges internationella åtaganden i förhållande till de mänskliga rättigheterna. Utvecklingen av arbetet går för långsamt och regeringen behöver nu visa ansvarstagande och agera för att åstadkomma förändring.

Regeringen behöver tydliggöra myndigheternas roll och ansvar i relation till verksamhetsmålen i strategin

Länsstyrelsen Stockholm har som uppföljningsmyndighet återkommande pekat på behovet av en tydligare och mer långsiktig statlig styrning för att romers rättigheter ska tillgodoses. Styrningen utifrån strategin för romsk inkludering har över tid präglats av kortsiktiga uppdrag. Det har även styrningen vad gäller insatser som rör minoriteten romer utifrån minoritetspolitiken och handlingsplanen mot rasism och hatbrott.

Uppdragen har i stor utsträckning haft fokus på kunskapshöjande insatser utan tydliga mål om vilken förändring insatserna ska bidra till. Myndigheternas roll har inte heller konkretiserats i förhållande till verksamhetsmålen i strategin. Insatserna är ofta generella och riktade till flera målgrupper, framför allt inom områdena kultur och språk, utbildning och i arbetet mot rasism och hatbrott.

Det har inte heller uppdragits åt myndigheter som pekas ut i strategin att kontinuerligt följa upp och beskriva utvecklingen för romer i förhållande till verksamhetsmålen. Det påverkar förutsättningarna att genomföra träffsäkra insatser och bidrar samtidigt till utmaningar att presentera en samlad bild av situationen för romer och rekommendera lämpliga åtgärder.

Det lyfts återkommande fram att det är en utmaning att följa upp romers tillgång till de mänskliga rättigheterna. Det har bland romer uttryckts en, utifrån tidigare erfarenheter,⁶ befogad rädsla för att insamling av data ska innebära en registrering av romer och missbrukas i andra syften. Samtidigt finns exempel på myndigheter som redan idag följer upp i vilken utsträckning romer får del av, eller inskränks i, sina rättigheter. Diskrimineringsombudsmannen gör en manuell genomläsning av inkomna anmälningar och räknar antalet som rör diskriminering av romer. Skolverket för statistik på antal elever som läser modersmål i romani chib och övriga nationella minoritetsspråk.⁷ Myndigheten för arbetsmiljökunskap har undersökt arbetsrelaterad stress och ohälsa i samband med etnisk tillhörighet, bland annat genom att deltagare i en enkätundersökning

⁶ Ett exempel är Skånepolisens registrering av romer, som Svea Hovrätt har fastslagit handlade om etnisk diskriminering i mål nummer T 6161-16, 28 april 2017.

⁷ Elevantalet sekretessmarkeras om det baseras på färre än fem elever.

tillfrågades om de identifierade sig som nationell minoritet.⁸ Dessutom har Folkhälsomyndigheten föreslagit att i samråd med företrädare för romer uppdra åt en extern part att regelbundet genomföra en återkommande intervjubaserad enkät för att kunna följa upp målsättningarna i strategin.⁹

Det behövs en ordentlig kraftsamling för att Sverige under de kommande sju åren ska kunna närma sig måluppfyllelsen med strategin. Ett första steg bör vara att skyndsamt ge strategiska myndigheter ett gemensamt uppdrag att ta fram konkreta och uppföljningsbara mål och indikatorer för respektive verksamhetsområde som ska ligga till grund för en handlingsplan. Målen ska peka ut den förändring myndigheterna ska bidra till och tydligt relatera till identifierade hinder för målgruppen och verksamhetsmålen i strategin.

Handlingsplanen bör tas fram i nära dialog med företrädare för den romska minoriteten. Kopplat till handlingsplanen behöver utpekade myndigheter få förutsättningar att prioritera arbetet genom långsiktiga uppdrag med stabil finansiering och redovisningskrav. Eftersom antiziganism och diskriminering utgör ett hinder för romer inom strategins samtliga verksamhetsområden, behöver myndigheternas roll och ansvar även tydliggöras i förhållande till handlingsplanen mot rasism och hatbrott. Här behöver nära dialog ske med Forum för levande historia som har i uppdrag att samordna och följa upp regeringens handlingsplan mot rasism och hatbrott, vilket även innebär att ta fram ett uppföljningssystem som inkluderar indikatorer.

Vi rekommenderar:

- **Att regeringen skyndsamt uppdrar åt strategiska myndigheter¹⁰ att i samverkan ta fram mål och indikatorer för uppföljning i förhållande till verksamhetsmålen i strategin.**

Uppdraget bör genomföras i nära dialog med minoriteten romer samt Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, utifrån rollen som uppföljningsmyndighet. Uppdragen bör vara finansierade och redovisas till ansvarigt departement samt till Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.

- **Att regeringen tar fram en handlingsplan som konkretiserar strategin för romsk inkludering och ger de myndigheter som har operativt ansvar för att strategins mål ska uppnås långsiktiga, finansierade uppdrag.** Myndigheterna som ska arbeta utifrån strategin och handlingsplanen behöver ges långsiktiga uppdrag som är resurssatta och omfattar krav på redovisning. Arbetet med handlingsplanen bör utgå ifrån verksamhetsmålen i strategin och identifierade hinder för romer. Arbetet med handlingsplanen bör samordnas och följas upp av Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.

⁸ Myndigheten för arbetsmiljökunskap, ”Arbetsrelaterad stress och ohälsa – om samband mellan utsatthet och etnisk tillhörighet, hudfärg och religion”, Rapport 2024:7 (2024).

⁹ Folkhälsomyndigheten, ”Folkhälsomyndighetens återrapportering av regeringsuppdrag”, Ärendenummer 03622-2021 (2024).

¹⁰ Förslag på strategiska myndigheter är Arbetsförmedlingen, Boverket, Folkhälsomyndigheten, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, Skolverket och Socialstyrelsen.

Kommunernas förutsättningar att arbeta utifrån strategin behöver stärkas

Statsbidraget till kommuner för romsk inkludering har under åren 2022–2025 möjliggjort värdefulla insatser. Samtidigt är bidraget tillfälligt och kortsiktigt, och det är få verksamheter som får del av bidraget i relation till antalet kommuner i landet. Länsstyrelsen Stockholm har återkommande påtalat att kortsiktiga uppdrag försvårar genomförandet av strategin och har föreslagit att statsbidraget till kommuner för att främja romsk inkludering bör permanentas, åtminstone till och med 2032. Utifrån statsbidragets storlek kan bidraget underlätta verksamhet för romsk inkludering för vissa kommuner, men långt ifrån alla. I Länsstyrelsen Stockholms kommunenkät 2024 var det en sjättedel av de totalt 174 svarande, som uppgav att de arbetar utifrån strategin för romsk inkludering. Kommuner har i flera sammanhang framfört att statsbidrag är en förutsättning för arbetet och att beviljas medel är ofta startskottet på arbetet i en kommun. Få kommuner tenderar att avsätta särskilda medel för arbetet.

Vi rekommenderar:

- **Att regeringen beslutar att statsbidraget till kommuner för att främja romsk inkludering ska vara permanent.** Statsbidraget bör utformas på ett sätt som möjliggör för kommunerna att arbeta långsiktigt, likt det bidrag som finns för kommuner som ingår i förvaltningsområden för finska, meänkieli och samiska. Statsbidraget bör finnas minst strategiperioden ut, det vill säga till och med 2032. Stabil och varaktig finansiering ger bättre förutsättningar att planera för ett hållbart arbete med romsk inkludering inom ordinarie strukturer. Det var regeringens ambition med strategin vid dess införande, att arbetet skulle bedrivas i ordinarie verksamheter och inte vara projektorienterat.

Insatser mot antiziganism och diskriminering behöver konkretiseras och omfatta fler verksamhetsområden

Insatser mot antiziganism och diskriminering av romer styrs till stor del genom generella uppdrag om att motverka rasism och diskriminering, och med utgångspunkt i handlingsplanen mot rasism och hatbrott. Uppdragen avser i stor utsträckning att kartlägga kunskap eller att öka kunskapen om rasism, minoriteters kultur, språk, historia och situation, och är ofta riktade till skolväsendet.

Centralt i handlingsplanens delmål för områdena skola, arbetsliv, välfärd och offentliga verksamheter är att kunskapen ska öka hos anställda i berörda verksamheter för att förbättra förutsättningarna att motverka rasism och diskriminering. Dock pekas inte tydligt ut vilken specifik förändring myndigheterna ska bidra till inom sina respektive områden. Vår bedömning är att resultatet ofta blir en fråga om hur många som har deltagit i en informations- eller utbildningsinsats, snarare än vad kunskapen som förmedlats har gett för effekt för målgruppen.

Inom handlingsplanens område rättsväsendet omfattar delmålet i stället konkreta förändringar som ska uppnås; en större andel av de hatbrott som begås ska anmälas, utredas och lagföras. Här förekommer kunskapshöjande insatser i stället som ett exempel på medel för att nå målet.

Även om de kunskaphöjande insatserna får positiv effekt, finns en risk att de inte är rätt riktade eller tillräckligt specifika när de inte utgår ifrån ett tydligt mål om vad myndigheterna ska uppnå för att de mänskliga rättigheterna ska tillgodoses. Huruvida kunskapen har ökat och om det ger någon effekt eller inte, är dessutom svårt att mäta om insatsen inte har kopplats till en förväntad förändring.

Antiziganism och diskriminering utgör hinder för romer inom samtliga verksamhetsområden och kräver riktade insatser. Det påverkar möjligheterna att få de mänskliga rättigheterna tillgodosedda och kan vara en dold orsak till exempelvis arbetslöshet, kort utbildning, sjukskrivning eller svårigheter att etablera sig på bostadsmarknaden.

Länsstyrelsen Stockholm föreslog i förra årets rapport utökade åtgärder inom handlingsplanen mot rasism och hatbrott. Dessa rekommendationer kvarstår och den ena är nu förtydligad så att insatserna ska utgå från utmaningarna med diskriminering och antiziganism inom strategins verksamhetsområden.

Vi rekommenderar:

- **Att regeringen beslutar om åtgärder inom ramen för handlingsplanen mot rasism och hatbrott som i högre utsträckning inkluderar nationella minoriteten romer, med utgångspunkt i utmaningarna inom strategins verksamhetsområden.** Prioriterat bör vara verksamhetsområdena arbete och utbildning. Åtgärderna bör fokusera på upptäckt och förebyggande av diskriminering och antiziganism.
- **Att regeringen ger Diskrimineringsombudsmannen ett uppdrag att genomföra ett kunskapslyft om diskriminering för skolhuvudmän och skolpersonal inom ramen för handlingsplanen mot rasism och hatbrott.** Ett sådant kunskapslyft skulle komplettera mer generella kunskaphöjande insatser. Det föreslagna uppdraget utgår från skolans lagstadgade ansvar att arbeta med aktiva åtgärder, vilket är en viktig pusselbit i skolornas förebyggande arbete mot kränkande behandling. Vi bedömer att kunskapslyftet behövs, men vill betona att det även behöver inkludera nationella minoriteter.

Skyddet mot diskriminering behöver stärkas

Länsstyrelsen Stockholm har återkommande konstaterat att diskrimineringslagstiftningen behöver förtydligas för att de mänskliga rättigheterna ska tillgodoses för alla. Det rör sig bland annat om att regeringen bör utreda hur språk kan införas som en självständig diskrimineringsgrund.

Rekommendationen har lämnats av flera instanser, bland annat Europarådets ministerkommitté för den europeiska språkstadgan, den rådgivande kommittén för ramkonventionen för skydd av nationella minoriteter, Diskrimineringsombudsmannen och Institutet för språk och folkminnen.¹¹

¹¹ Se bland annat Europarådet. "Femte yttrandet om Sverige, sammanfattning". Rådgivande kommittén för ramkonventionen för skydd av nationella minoriteter, Sekretariatet för Ramkonvention för skydd av nationella minoriteter (2023); Diskrimineringsombudsmannen, "Nationella minoriteters rättigheter – några iakttagelser och rekommendationer 25 år efter Sveriges ratificering av Europarådets minoritetskonventioner" (2025).

Diskrimineringsombudsmannen har sedan Skånepolisens olagliga register över romer blev känt 2013 påtalat behovet av att diskrimineringslagen¹² utvidgas för att stärka skyddet mot diskriminering i offentlig verksamhet. Lagen förbjuder offentligt anställda att i sitt bemötande diskriminera enskilda individer. I lagen finns även förbud mot diskriminering för offentliga verksamheter inom vissa områden, exempelvis socialtjänst. Samtidigt faller till exempel rättsvårdande myndigheter utanför de områden som är särskilt reglerade. Därmed omfattas inte alla ageranden som kan utgöra diskriminering av förbudet. Det innebär att enskilda har ett svagare skydd mot diskriminering vid kontakter med vissa myndigheter än vid andra myndigheter.¹³

Regeringen aviserade i april 2024 att de avser bereda ett lagförslag baserat på en utredning om utökat skydd mot diskriminering som presenterades i december 2021.¹⁴ Utredningen omfattar bland annat en översyn av hur skyddet mot diskriminering i offentlig verksamhet ska kunna stärkas.¹⁵ Regeringen har ännu inte fattat något beslut i frågan. FN:s kommission mot rasdiskriminering (CERD) rekommenderar i sin granskning 2025 att regeringen skyndsamt lägger fram ett lagförslag till riksdagen om ett heltäckande skydd mot diskriminering i all offentlig verksamhet.¹⁶

Kombinationen av otydliga mål för arbetet mot antiziganism, ett stort fokus på kunskapshöjande insatser och ett svagt skydd mot diskriminering inom offentlig verksamhet, kan innebära att de mänskliga rättigheterna fortsätter att inskränkas för romer.

Vi rekommenderar:

- **Att regeringen utreder möjligheterna att uppta språk som diskrimineringsgrund i diskrimineringslagen.** Genom att införa språk som en självständig diskrimineringsgrund i diskrimineringslagen bedömer vi att romer får ett starkare skydd mot diskriminering. Även om språk kan ha en indirekt koppling till etnicitet som diskrimineringsgrund, saknas en analys av den kopplingen i svensk rätt. I till exempel Norges diskrimineringslag, anges språk som en del av begreppet etnicitet.¹⁷
- **Att regeringen skyndsamt lägger fram ett lagförslag till riksdagen om ett heltäckande skydd mot diskriminering i all offentlig verksamhet.** Behovet att utvidga diskrimineringslagen så att skyddet mot diskriminering i offentlig verksamhet blir heltäckande har återkommande lämnats utifrån utredningen som presenterades 2021. Regeringen behöver nu skyndsamt gå vidare med beredningen av ett lagförslag.

¹² SFS 2008:567 ”Diskrimineringslag”.

¹³ SOU 2021:94, ”Ett utökat skydd mot diskriminering”, Arbetsmarknadsdepartementet (2021); Diskrimineringsombudsmannen, ”Nationella minoriteters rättigheter – några iakttagelser och rekommendationer 25 år efter Sveriges ratificering av Europarådets minoritetskonventioner”, Rapport 2025:2 (2025).

¹⁴ Arbetsmarknadsdepartementet, pressmeddelande: [Utökat skydd mot diskriminering i offentlig verksamhet - Regeringen.se](https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2024/04/utokat-skydd-mot-diskriminering-i-offentlig-verksamhet).

¹⁵ SOU 2021:94, ”Ett utökat skydd mot diskriminering”, Arbetsmarknadsdepartementet (2021).

¹⁶ Committee on the Elimination of Racial Discrimination, “Concluding observations on the combined twenty-fourth and twenty-fifth periodic reports of Sweden” (2025).

¹⁷ LOV-2017-06-16-51 (ändrad t.o.m. LOV-2021-06-11-77 fra 01.01.2022) kap 2 §6: ”Med etnisitet menes blant annet nasjonal opprinnelse, avstamning, hudfarge og språk”.

Tillsyn krävs för att lagen ska efterlevas

Uppföljningarna inom minoritetspolitiken och strategin för romsk inkludering visar återkommande på stora brister i hur förvaltningsmyndigheter tillgodoser nationella minoriteters rättigheter. Samtidigt saknas möjlighet att utföra tillsyn av myndigheternas efterlevnad av minoritetslagstiftningen.

Länsstyrelsen Stockholm har återkommande lyft fram behovet av tillsyn för att nationella minoriteter ska få sina rättigheter tillgodosedda. Motsvarande rekommendation har lämnats av Europarådets rådgivande kommitté för ramkonventionen för skydd av nationella minoriteter och Diskrimineringsombudsmannen.¹⁸ Även propositionen ”Från erkännande till egenmakt” föreslog operativ tillsyn för att säkerställa efterlevnaden av minoriteters rättigheter.¹⁹

Den fördjupningsstudie som genomförts inom ramen för årets uppföljning av minoritetspolitiken tyder på en negativ utveckling gällande möjlighet till inflytande och delaktighet. Romska representanter upplever att det är färre och i många fall symboliska samråd,²⁰ och att det ges få möjligheter att påverka beslut och hur åtgärder kopplat till besluten ska genomföras.²¹ Stärkt efterlevnad av lagstadgade rättigheter väntas kunna främja arbetet för romsk inkludering.

Vi rekommenderar:

- **Att regeringen skyndsamt utreder möjligheten att införa tillsyn av minoritetslagen, i syfte att stärka förverkligandet av de lagstadgade rättigheterna.** Vilka delar av lagen som är lämpliga för tillsyn behöver utredas vidare. Vår initiala bedömning är att tillsyn vore lämpligt kopplat till kravet att förvaltningsmyndigheter ska ge nationella minoriteter inflytande i frågor som berör dem, och kravet att kommuner och regioner ska anta mål och riktlinjer för sitt minoritetspolitiska arbete.

Romers egenmakt behöver stärkas

Nationella minoriteters egenmakt är central i ramkonventionens bestämmelser och i svensk minoritetspolitik. Det offentliga har ett ansvar att säkerställa delaktighet i beslutsprocesser. Samtidigt vilar reellt inflytande på att rättighetsbärarna har de förutsättningar som krävs för att kunna bedriva påverkansarbete. Statsbidraget för nationella minoriteter enligt förordning (2005:765) utgör en grundförutsättning för romers möjligheter att organisera sig. När regeringens särskilda satsning inom det minoritetspolitiska området löpt ut har statsbidraget halverats och nivåerna är otillräckliga. Vikten av bättre ekonomiska förutsättningar för att delta i samråd och andra insatser för inflytande har framförts

¹⁸ Europarådet, ”Femte yttrandet om Sverige, sammanfattning” (2023); Diskrimineringsombudsmannen, ”Nationella minoriteters rättigheter – några iakttagelser och rekommendationer 25 år efter Sveriges ratificering av Europarådets minoritetskonventioner”, Rapport 2025:2 (2025).

¹⁹ Proposition 2008/09:158, ”Från erkännande till egenmakt: regeringens strategi för de nationella minoriteterna”, Integrations- och jämställdhetsdepartementet (2008).

²⁰ Ramboll Management Consulting, ”Fördjupningsstudie i nationella minoriteters inflytande och delaktighet” (2025).

²¹ Institutet för mänskliga rättigheter, ”Kompletterande information till FN:s rasdiskrimineringskommitté. Inför behandlingen av Sveriges 24:e och 25:e periodiska rapport”, 3.1.2-375/2025 (2025).

både av myndigheter och romer. Det handlar både om att organisationsbidraget för nationella minoriteter höjs, och att myndigheter ger enskilda som deltar i samråd och andra former för inflytande rimliga arvoden och ersättningar.

Statsbidraget är dessutom utformat på ett sätt som innebär att andelen medel per organisation blir lägre när fler beviljas bidrag, vilket missgynnar den romska minoriteten som har många organisationer som ansöker. Länsstyrelsen Stockholm har tidigare pekat på behovet av en grundlig genomgång av förordningen. Bland annat behövs en översyn av skrivningar kring bidragets syfte, bidragsformer, definitioner och förutsättningar för bidrag.

Romska organisationer har framfört att det är svårt att få överblick över vilka bidrag som finns att söka och att det är resurskrävande att söka, administrera och redovisa bidrag. Samtidigt utgör statsbidrag en förutsättning för romer att bygga sin egenmakt. Regeringen beslutade i juni 2025 om att inrätta en statsbidragsportal för kommuner och regioner.²² I remissrundan till utredningen som förelåg beslutet framförde bland annat Länsstyrelsen Stockholm och Brottsförebyggande rådet att en sådan informationsportal även bör omfatta bidrag till civilsamhällesorganisationer.²³ Vi bedömer att en samlad informationsportal om statsbidrag skulle ge en överblick på lokal, regional och nationell nivå som idag saknas. Detta skulle vara resurseffektivt för romska organisationer.

Diskrimineringsombudsmannen (DO) framför att nationella minoriteters tillgång till rättsligt skydd behöver stärkas. DO rekommenderar bland annat att det skapas en processfond där enskilda eller organisationer som arbetar med antidiskriminering kan söka medel för att bekosta diskrimineringstvister i domstol.²⁴ Vi bedömer att förslaget kan bidra till att stärka romers möjlighet att utkräva sina rättigheter och att processfonden även bör kunna bekosta domstolstvister som rör romers rättigheter i en bredare bemärkelse.

²² Finansdepartementet, Uppdrag till Ekonomistyrningsverket och Statskontoret att inrätta en statsbidragsportal, Fi2025/01420.

²³ [Remiss av Statskontorets rapport Enklare att överblicka riktade statsbidrag – Statskontorets förslag till en samlad informationsportal - Regeringen.se](#).

²⁴ Diskrimineringsombudsmannen, "Nationella minoriteters rättigheter – några iakttagelser och rekommendationer 25 år efter Sveriges ratificering av Europarådets minoritetskonventioner" (2025).

Vi rekommenderar:

- **Att regeringen långsiktigt fastställer statsbidraget till riksorganisationer eller organisationer av riksintresse, enligt förordning 2005:765 till minst 14 miljoner kronor årligen.** Ett långsiktigt bidrag är avgörande för att säkerställa nationella minoriteters möjligheter till inflytande och delaktighet. En stabil och förutsägbar finansiering skulle stärka romers möjlighet att organisera sig, påverka politiska beslut och bedriva verksamhet. Det är därför nödvändigt att statsbidraget är på en nivå som möjliggör detta.
- **Att regeringen beslutar om att justera utformningen av förordning 2005:765 om statsbidrag för nationella minoriteter.** Justeringen bör föregås av en grundlig analys av förordningen som helhet. Baserat på uppföljningen har vi identifierat behov att justera paragrafer som rör bidragets syfte, bidragsformer, definitioner och förutsättningar för bidrag.
- **Att regeringen beslutar om att införa en samlad informationsportal för statsbidrag som omfattar civilsamhällesorganisationer.** Nationella minoriteter betonar att det är svårt att få överblick över vilka bidrag som finns att söka och att det är resurskrävande att söka, administrera och redovisa bidrag. Samtidigt utgör statsbidrag en förutsättning för romska organisationer att verka för en stärkt egenmakt bland romer.
- **Att regeringen beslutar om en processfond där enskilda eller organisationer kan söka medel för att bekosta domstolstvister.** För att öka utkrävbarheten av minoritetsrättigheter bör fonden bekosta domstolstvister som rör nationella minoriteters rättigheter i en bredare bemärkelse.

Utmaningar att bevara och främja romani chib

Att bevara och främja romani chib som minoritetsspråk är grundläggande utifrån såväl ett rättighetsperspektiv som utifrån att språket är en central del av en persons identitet och kultur. Statistiken i denna rapport visar fortsatt på negativa trender när det kommer till antalet elever som deltar i modersmålsundervisning i romani chib samt antalet kurser i romani chib och/eller romsk kultur på högskolenivå. Även inom folkbildningen ser vi minskat antal arrangemang inom romani chib och romsk kultur.

Riksrevisionens granskning av statens främjande av de nationella minoritetsspråken under perioden 2019–2024 visar att insatserna inom området har varit otillräckliga.²⁵ Skolverket konstaterar att det krävs ett långsiktigt arbete för att åtgärda lärarbristen och andra strukturella orsaker som hindrar tillgången till en obruten utbildningskedja i minoritetsspråken.²⁶

Ett helhetsgrepp kring revitaliseringen av romani chib behöver till innan det är för sent. Flera utmaningar relaterar till varandra – avsaknaden till lärarbehörighet inom språket leder till brist på modersmålslärare i de olika varieteterna vilket resulterar i att elever inte får sina rättigheter till modersmålsundervisning tillgodosedda. Vi föreslår därför, likt förra året, att regeringen tar initiativ till ett modersmålslyft. Arbetet med modersmålslyftet bör vara i linje med tidigare målsättning i handlingsprogrammet för bevarande och främjande av minoritetsspråk såsom att skapa en sammanhängande utbildningskedja för nationella

²⁵ Riksrevisionen, ”Nationella minoritetsspråk – kortsiktiga och otillräckliga statliga insatser” (2025).

²⁶ Skolverket, ”Slutredovisning: Uppdrag att ansvara för nationell samordning av undervisningen i nationella minoritetsspråk” (2025).

minoritetsspråk. I arbetet bör berörda myndigheter, aktörer inom grund- och gymnasieskolan, unga och äldre romska språkbärare inom varje varietet samt unga och äldre romer som förlorat sitt språk och vill återta det, inkluderas.

Den tillsynsmöjlighet som finns inom skolväsendet bör tillämpas mer regelbundet både för att följa upp om rättigheter tillgodoses, men även som ett incitament att erbjuda modersmålsundervisning.

Då Skolinspektionen inte genomfört någon tillsyn över modersmålsundervisningen sedan 2019 lämnar vi, likt förra året, rekommendationen att regeringen ger myndigheten ett sådant uppdrag.

Utöver statliga insatser behöver även romska språk- och kulturbärares förutsättningar stärkas. En del i det är ökade statsbidrag. Vi står därför fortsatt bakom Kulturrådets och Institutet för språk och folkminnens äskanden om mer medel.

Vi rekommenderar:

- **Att regeringen tar initiativ till ett modersmålslyft i romani chib.** Detta skulle med fördel kunna inkluderas i ett fortsatt handlingsprogram för bevarande och främjande av de nationella minoritetsspråken eller i en mer konkret handlingsplan knuten till strategin för romsk inkludering. Ett modersmålslyft skulle inte bara bidra till att stärka romani chib utan också säkerställa att minoritetens rättigheter upprätthålls i praktiken. Insatserna kan skapa bättre förutsättningar för unga romska språkbärare, stärka läraryrkets attraktionskraft och säkerställa att undervisningen speglar elevernas behov.
- **Att regeringen ger Skolinspektionen ett särskilt uppdrag att granska rätten till modersmålsundervisning på nationella minoritetsspråk.** Tidigare uppföljning visar på brister i hur modersmålsundervisning på romani chib tillhandahålls. Det finns därmed behov av att regeringen ger Skolinspektionen ett särskilt uppdrag att granska detta. Skolinspektionen bör utföra tillsyn kring huruvida huvudmännen fullgör sina skyldigheter att erbjuda respektive anordna modersmålsundervisning i romani chib för elever som har rätt till sådan undervisning. I granskningen behöver de olika språkliga varieteterna ingå.
- **Att regeringen avsätter utökade medel till Kulturrådet och Institutet för språk och folkminnen för att främja nationella minoriteters språk- och kulturbärare.** Kulturrådet och Institutet för språk och folkminnen anger i sina budgetunderlag att det finns behov av fortsatt och förstärkt finansiering till myndigheternas uppdrag att fördela bidrag till nationella minoriteters kultur, litteratur- och läsfrämjande åtgärder på nationella minoritetsspråk, samt till revitaliseringsinsatser riktade till föreningslivet. Vi ser att förstärkningen behövs, och betonar vikten av att revitaliseringsinsatser utgår från samtliga nationella minoritetsspråks- och varieteters behov.

© Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) 2026

Uppdragsansvarig: Cecilia Viltre

Illustratör framsida: Rebecca Elfast

Kontaktuppgifter MUCF:

Telefon: 010-160 10 00

E-post: info@mucf.se

Webb: www.mucf.se